

Filosofie - co je to?

Předem nelze (platně, legitimně) říci, co to je filosofie: není totiž nic, co by se předfilosofického nebo nefilosofického (mimofilosofického) dalo říci o filosofii; nefilosoficky lze jméno „filosofie“ brát pouze takřkajíc „nadarmo“. Teprve časem se pomalu učíme rozpoznávat platné (filosofické) a neplatné, marné mluvení o filosofii; zdánlivě otevřená liberálnost a smířlivá tolerance tu naprosto není na místě, přestože – anebo právě protože – zdůvodněné rozlišování je někdy mimořádně nesnadné. [Všude tam, kde si budeme jisti, že toho pojmenování je užito neprávem a „nadarmo“, budeme to slovo psát uprostřed se -z-, zatímco v ostatních případech zůstaneme u tradičního -s-.] Zmíněné nesnadnosti si byli filosofové vědomi odedávna, tj. velice brzo poté, co filosofie vůbec vznikla, ještě dlouho před Sókratem. Úkol usilovat o odlišení skutečné (pravé) filosofie od ne-filosofie, pa-filosofie a pseudo-filosofie však od té doby stále trvá (podobně jako stále trvá úkol odlišovat pravé umění od ne-umění, pa-umění a pseudo-umění). Vynikajícím způsobem to vystihl Soren Kierkegaard v jednom svém aforismu, v němž filosofii přirovnává k hadovi, jenž se každým svým krokem vysvléká ze své staré kůže. Ale v tu chvíli jsou tu ti, kdo do staré kůže vklouznou a filosofování předstírají a imitují. Tento vskutku propastný rozdíl, který nelze redukovat na technickou (např. rétorickou) vytrénovanost a vůbec na profesionalitu, se neomezuje jen na filosofování a filosofii, ale platí pro většinu významných činností jak myšlenkových, tak obecně životních. Hermann Broch velmi působivě ukazuje, jak všude tam, kde se objeví a začne se uplatňovat nějaká hodnota, okamžitě v patách za ní přichází pahodnota, která se jí chce podobat, která se pokouší všechny její vnější znaky imitovat a tak předstírat, že právě ona je tou pravou hodnotou. Nejzřejmější je to na vztahu mezi pravdou a lží. Lež, která se pravdě nikterak nepodobá, není nebezpečná. Nebezpečnou se stává teprve taková lež, která se nejenom jako pravda tváří, ale která se pravdě velice podobá. Nejnebezpečnější je ta lež, kterou takřka od pravdy nelze odlišit. Souvislost je tu bezprostřední: filosofie totiž jakožto filosofie stojí a padá právě svým vztahem k pravdě.

(Berlín, 930429-1)